

Галина Білик

СЛОВО МОВЛЕНЕ – ЖИВОТВОРИТЬ

РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ: Пішов у дорогу – за ластівками: Спогади про Володимира Підпалого / упоряд.: Ніла Підпала, Олег Рарицький; передм. Олега Рарицького; прим. Ніли Підпалої. – Кам'янець-Подільський: ПП “Медобори-2006”, 2011. – 496 с.

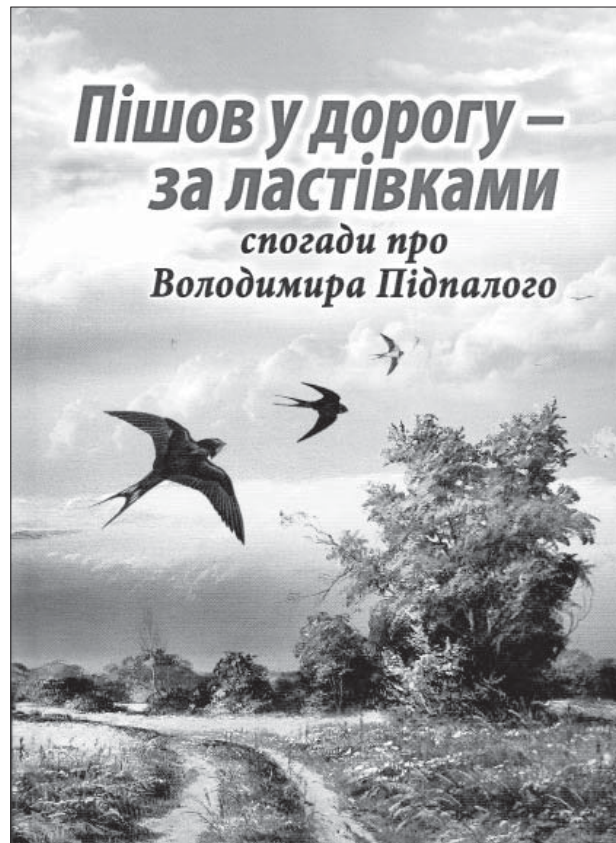
Складно писати про книгу, коли усвідомлюєш, що томик у твоїх руках – чиясь реальна доля, до того ж давно відбігла за небокрай. Мов пазли, складаєш нотатку до нотатки, із яких зрештою проступає цілісна постать героя спогадів, етапи його життя й духовного поступу, праця, творчість, оточення... Мемуаристика – це особливий різновид літератури, який прив'язаний до факту, до історії, і що більше в ній правди, то потужніша її цінність, але що більше індивідуального бачення кореспондентів, то потужніша за своєю душевною енергетикою особистість, про яку мовиться.

Володимир Підпалый (1936–1973), проживши тільки 37 років, непроминуше закарбував у пам'яті своїх сучасників: як школяр-односелець, котрий мешкав із родиною (без вирваного війною батька) в убогій старій хатині, а бачив прекрасне, тягнувся до освіти, творчості; як трагічний моряк, що повернувся зі служби на флоті якраз у день похоронів своєї матері; як сердечний приятель і колега по студентській лаві, який розділит нехитрий обід навпіл, віддасть останню копійку бідаці; як здібний поет-початківець, учасник університетської літстудії, а трохи згодом уже й редактор відділу поезії видавництва, професіоналізм, чесність і принциповість якого не одного митця зберегли або й навіть вернули літературі; як вимогливий до себе творець “тихого”, “традиційного”, без зовнішніх ефектів й авангардистського духу, проте надзвичайно глибокого, монолітного в ідейно-художньому плані вірша; як близька людина – друг, коханий, татусь...

Мав він чимало яскравих іпостасей, і це вповні розкрито у вичерпних або й фрагментарних, але від того не менш цікавих свідченнях понад ста співавторів книги – в основному письменників, науковців, журналістів, поміж яких і земляки літератора, друзі його дитинства. Навіть раз у житті випадково зустрівшись із Володимиром, а вже певно, – тісно спілкуючись із ним “не знімаючи шапки”, кожен із мемуаристів відчув міцний стержень його натури – талант, інтелект, інтелігентність, не уражену страхом волю, органічну “українськість” (“полтавськість”), патріотизм. Він був однаково “зблизька” і “здалеку”, зауважують сучасники, а це означає, що не грав жодної ситуативної ролі, намагаючись бути завжди самим собою – сміливцем та оптимістом Володькою.

“Володимир Підпалый цілком належить як своєму поколінню, так і своєму часові, – пише Євген Гуцало. – Будучи одним із багатьох, він вод-

ночас – один із найчистіших та найсовіштливіх, хто становить цвіт покоління, небучну окрасу своєї пори” (с. 98); “Він із тих, хто не вмів підлаштовуватись під лаковану брехливу дійсність, – відмічає Наталя Клименко. – Він міг писати тільки так, як

думав, і тільки про те, що боліло і пекло. Тому у нього немає жодного конформістського рядка. Тому в коло митців, які залишилися вірними своїй незаплямованій совісті, входить чисте і чесне ім'я Володимира Підпалого” (с. 198); “Та глибока духовна сутність, те поєднання делікатності і моральної твердості, та не на показ, без тіні пози і зовнішнього ефекту людяність – становили осердя його неголосної поезії, осявали і зігрівали всіх, хто спілкувався з ним, одухотворявали і його редакторську діяльність – той для нього воістину “сродний труд” у сковородинському розумінні. <...> Майже всі найвагомші поетичні збірки, які побачили світ протягом нетривалого Ренесансу 60-х, – то результат його нервових зусиль, його редакторської майстерності і громадянської

свідомості. То своєрідні пам'ятні знаки його творчої праці” (с. 219), – читаємо в споминах Михайлини Коцюбинської. Подібні цитування хочеться знову і знову виголошувати, бо, навіть повторюючись, вони не вичерпують інтересу до митця, а тільки увиразнюють барви, поглиблюють тони, довершують архітектоніку, ідейно та емоційно виіскрустовують цілісність його незабутнього образу.

Небезпідставним хвилюванням за творчу долю поета сповнені слова Юрія Кочерги: “Поезія Володимира Підпалого <...> нагадує мені оті відчайдушні пагони трави в шпаринах між гудроном пішохідної доріжки й стіною залізобетонного бараку. І його віршам загрожує безвість, ще й сьогодні знайдуться двірники, готові безкарно викорчувувати з душ не лише поезію. Тому кожен поетичний рядок Володимира Олексійовича в боротьбі за виживання української нації набуває ваги самородків найвищої проби. Поезія Підпалого – чесний вклад у скарбницю нашої культури, а культура є гарантованою перепусткою народу у його історичне завтра” (с. 225).

Справедливо акцентована думка про потребу значно більшої літературознавчої уваги до творчості письменника в таких розміркуваннях Михайла Наєнка: “Беру до рук зовсім нову книжку про шістдесятництво (600 сторінок!) і не знаходжу там жодної думки про В. Підпалого. Окрім двох згадок прізвища поета іншими авторами... Чому так, питаю себе й переконаюся: стереотипи критичного мислення dokonали нас навіть у поглядах на таке потужне явище в літературі, як шістдесятництво” (с. 455)...

Трагічні віхи обрамили життєву дорогу Володимира Підпалого – репресії 1930-х і 1970-х років; як і все його покоління, він заручник тоталітарної доби й не зумів уповні реалізувати свій творчий потенціал, але в жодному разі не раб і не жертва її: завдяки родині та друзям пам'ять про письменника-шістдесятника збережена, твори його, подекуди звільнені від колишньої видавничої ретуші, знаходять свою дорогу до читача, а літературна постать набуває мистецького виповнення, масштабно вписуючись у літературний процес 50–70-х років ХХ століття. І мистецькі вечори, конкурси, наукові конференції, книжкові видання та презентації останніх років, пов'язані з іменем письменника, – це дієві засоби в боротьбі з культурною оспалістю сучасного українського суспільства й важливий момент пропаганди творчості майстра

слова, без яких сьогодні не обійтися. В ряді такого роду просвітницьких акцій рецензоване нами видання має особливо істотну вагу.

Упорядкували книгу дружина письменника, літературознавець, культуролог, багаторічний працівник і директор Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського Ніла Андріївна Підпала та літературознавець, кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка Олег Анатолійович Рарицький. В основу її, як зауважено у вичерпних, складених бездоганно примітках, ліг матеріал “книжки спогадів про Володимира Підпалого “Пшов у дорогу – за ластівками”, яка була підготовлена до видання і мала вийти у І-ому кварталі 1992 р. у видавництві “Радянський письменник”, але так і не побачила світу” (с. 461); якась частина споминів оприлюднюється вперше – за автографами, збереженими в родинному архіві Підпалих; певна їх кількість є передруками або розширеними публікаціями знаних уже шанувальникам творчості літератора статей про нього. У передмові Олега Рарицького дано глибокий фаховий коментар підпалознавчій мемуаристиці і, що особливо хочеться наголосити, просто-таки віртуозно вписано митця в контекст його художнього набутку, алюзійне поле мотивів, національних інтертекстів, літературної історії та сьогодення. У цілому кожен змістово-поліграфічний компонент видання, долучаючи і яскраву обкладинку дизайну Уляни Зарицької, працює на його основну ідею – виформувати монолітний образ літератора.

Книга спогадів про Володимира Підпалого прикметна й тим, що, незважаючи на об'ємність, прочитується на одному пориві, а все ж до неї хочеться повертатися, вишукуючи цікаві свідчення про епоху, літературне й навколелітературне життя, його учасників; учитуючись в індивідуальні стилі висловлювання знаних українських письменників й вирізняючи елементи риторики, за якими – час, людина, мова; долучаючись до дискусії, яка проступає крізь багатовекторні ідейно-оціночні плани нотаток мемуаристів.

Упевнені, що видання зіграє помітну роль у суспільному наближенні до постаті Володимира Підпалого, осягненні його багатогранної творчості, сприятиме поглибленню літературознавчого дискурсу в цьому тематичному напрямку, тож рекомендуємо його якнайширшому колу читачів.